

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

FORENING & MUSEUM

Nr. 2 2016

Kulturarven i søgelyset

Så er den fine gamle, grundmurede Nordskov Mølle gudskelov reddet med etableringen af en venneforening og en Facebook-gruppe på initiativ af Hamnermøllens nator. Peter Sandholt. Noget lignende synes at være ved at ske, når det gælder bevaringen af et af Danmarks ældste idrætsanlæg på Nordre Strandvej, der ligesom møllen har været genstand for en række artikler her i bladet. Stadig arbejder foreningen Marienlysts Venner ihærdigt og prisværdigt for en sikring af det fredede Marienlyst Slot som attraktivt udstillingssted i fortsat kommunalt eje, og man må i sandhed sige, at foreningens arbejde på alle måder viser, at der fortsat er stor interesse for stedet. Det er utroligt, hvor mange populære arrangementer, man kan lave i og omkring bygningen, der stadig står rå og afpillet i det indre. Hvad vil der dog ikke ske den dag, der kan skaffes midler til den længe ønskede restaurering af bygningsprægtige interiører, der i sin tid har engageret nogle af Danmarks fremmeste kunstnere og håndværkere. Med den forståelse, vore politikere er ved at få for kulturarven som en af de bærende kræfter i en tid, hvor byens store arbejdspladser kun kan skænkes en vemodig tanke, kan det næppe være længe før de øjner de fantastiske muligheder, Marienlyst Slot har for kulturbyen Helsingør. Tendenserne viser, at der er en stigende forståelse blandt borgerne for vor kulturarv. Der er forståelse for, at man sagtens kan byudvikle uden nødvendigvis at udslutte fortidens spor. For man vil kunne fortælle sine børn og børnebørn om det gamle Helsingør - ikke kun via Facebooks prisværdige »Helsingør i billeder - dengang og nu« eller i museernes udstillinger. Når der så samtidig er en betydelig CO₂-gevinst i at udnytte det bestående, eksempelvis de smukke og solide bygninger ved Svingelport (det tidligere andelsslageri og brandstation), så giver det endnu mindre mening blot at rive ned for at bygge nyt!

LBM

Forsidebilledet

Hornbæks sol og sommer blev markeret i det satiriske årskrift, Blæksprutten, i 1915. Den festlige tegning illustrerer det sommerland, hvis tiltrækningskraft ikke er helt den samme i vore dage, hvor man hellere snupper en uge på Mauritius, når lejlighed byder sig. Og alligevel ser vi tendenser til en dyrkelse af det danske strandlivs kulturarv. Tag blot til Raageleje og se rækken af sribede badehuse, mæge til de her viste. Og hvem ved? Måske stimler de lokale badenymfer atter en dag sammen omkring badehuset for at se, hvilken berømthed, der træder ud!
Læs artiklen til tegningen inde i bladet.

FORENING & MUSEUM

Lars Bjørn Madsen (ansvh.)
Torben Bill-Jessen
Eva Arnsfelt
Maibritt Bager
Erik Trolle

Tryk: Nofoprint, Helsingør
Lay-out: Lars Bjørn Madsen 2016

Forening & Museum

er et medlemsblad for Helsingør Museumsforening og udkommer med 4 numre om året i februar, maj, august og november. Stof til bladet indsendes til (lhm64@helsingor.dk) eller pr. brev til Helsingør Bymuseum, Sct. Annagade 36, 3000 Helsingør, tlf: 4928 1800.

Helsingør Museumsforening

Formand: Torben Bill-Jessen
Næstformand: Tom Sinding
Kasserer: Flemming Jensen
Bent Jensen
Ingrid Dora Jarnbjer
Elisabeth Thorsen
Eva Arnsfelt
John Zilmer

www.helsingormuseumsforening.dk

Nye medlemmer

kan indmelde sig ved henvendelse til administrationen på Helsingør Bymuseum (Mai Larsen-Jensen)
Tlf: 4928 1800

Krøl-Oluf

af Gorm Christensen

Krøl-Oluf; ja, sådan kaldte han sig selv. Hans hår var kort og let kruset og kan have foranlediget navnet Krøl-Oluf.

Den 20. marts 1960 ekspederede jeg Krøl-Oluf i forretningen; han skulle nok have nogle dåser sardiner og lidt ildvand. Min far havde fortalt mig, hvor husholdnings-spritten stod, og hvad Krøl-Oluf kaldte det. Min far nævnte ikke noget om, hvad han brugte det til, og hvorfor han købte så mange flasker ad gangen. Krøl-Oluf levede af at finde svampe i skoven, klippe grønt og hjælpe lidt til her og dér, når han var ædru. Min mor smurte altid en mad-pakke til ham, når han kom. Hun hev også splinter/torne ud af hans grove forrevne hænder. Han boede i et flosset, beskidt telt, som han havde med sig og slog op i skovbrynet i Nyrup Hegn eller længere inde i

skoven ved vejen, der førte over den lille bæk. Han havde for det meste en stor hund med. Nogle gange havde han to store hunde med, og det var ikke altid lige let for ham at styre hundene, når de både ville være inde i teltet og udenfor. Han lavede mad i en gryde på et spritapparat, og den sprit han ikke brugte i husholdningen, blandede han i Kijafa Kirsebærvinen, eller hvad han nu lige havde ved hånden. En dag gik det galt for ham på Kongevejen. Han blev kørt ned, og var nu mere slinger. For mig var han helt ok i de år jeg kendte ham. Han var ikke altid let at forstå, men han var altid nærværende, og han gik gennem ild og

Min mor har taget et billede i 1958 af Krøl-Oluf ved købmandsforretningen ved sin Long John og hunden Lasson.

vand for at hjælpe min mor med et og andet. Min mor var en yderst respekteret og vellidt kvinde.

Men hvad blev der af Krøl-Oluf. Hvad hed han egentlig, og hvornår døde han? Det har ikke været let at finde ud af, men her er den historie, jeg med mange hjælpende hænder har fået stykket sammen i 2015.

Tre år efter, at jeg ekspederede Krøl-Oluf med nogle dåser sardiner og noget ildvand i købmandsforretningen i Nyrup var han død. Jeg tror, at en af grundene til hans fremrykkede forfald var, at han langsomt mistede sine faste tilholdssteder/bopæl og blev en del af sprittrholdet, der holdt til på den gamle spritfabrik (Tvedes Spritfabrik) i Helsingør. Ja, det var her, han døde.

Allan Olsen og hans mor Esther Franch, som boede i »Det Halve Hus« i Nyrup, fortæller at Krøl-Oluf arbejdede på Helsingør Værft som smed og var gift og havde en datter. Hustruen døde og senere døde datteren, kun 3-4 år gammel. Esthers mor arbejdede som økonoma på værftet. Krøl-Oluf gik herefter ned med flaget og begyndte at gå på vejen med sin hund. På et tidspunkt havde familien hunden King, som blev kørt ned på Kongevejen. Da Krøl-Oluf skulle besøge sin søster i Jylland, passede de hans hund, og som tak for hjælpen kom han senere med en hundehvalp til dem. Hun oplyser også, at han boede på et lille husmandssted i Gurre, og at Allan Olsens bedstemor havde set et billede, hvor han kørte rundt med datteren på en trillebør.

Er historien sand eller er det en historie, Krøl-Oluf har fundet passende, når han blev spurgt om sine personlige forhold? I kirkebogen står, at han døde som ugift, men han kan jo godt have haft en datter.

Hjemme hos Krøl-Oluf

En anden kilde oplyser, at Krøl-Oluf boede kvit og frit hos vognmand Hans Henriksen, kaldet »Lille Hest«, på Munkegårdsvej 55 ved Missionshuset i Kvistgaard, så længe han levede.

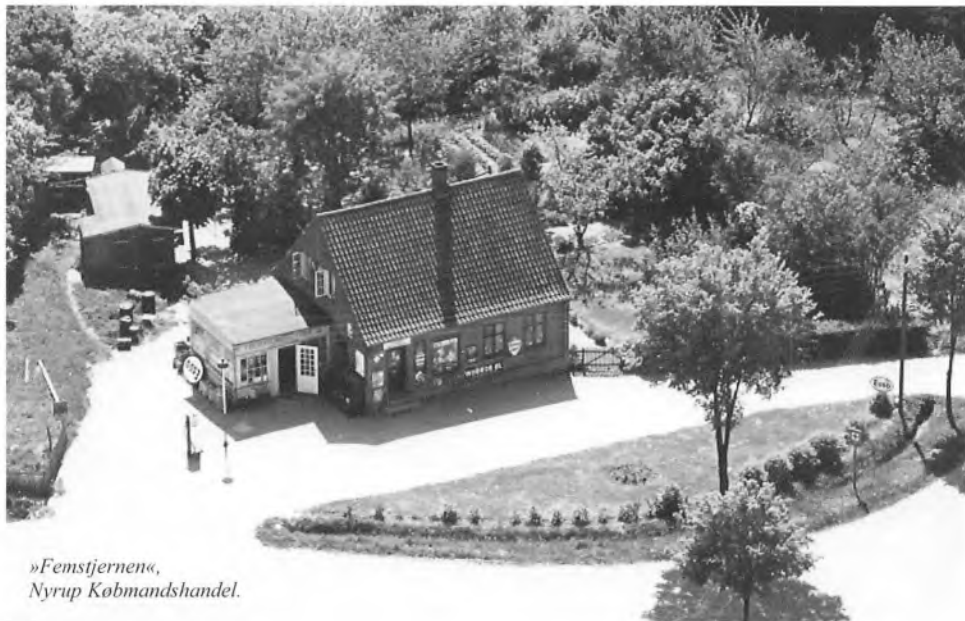
Bygningen, Krøl-Oluf boede i, tjente fle-

re formål. Det var svinestald, hønsehus, brændeskur med kul, koks og brænde. Endelig var der hestestalden og opbevaring af hø og halm. I huset befandt der sig et vaskerum med en gruekedel, som Lille Hest anvendte et par gange om året til storvask, men jævnligt blev anvendt af Oluf til madlavning, når han kogte hele skinker og oksekød til hundene og ham. Hundene fik altid først noget at spise.

»I bygningen var der også tre lokummer med bræt og spand. I Lille Hests hus var der ikke toiletter. Det fik han først lagt ind et års tid efter vi flyttede ind«, oplyser Jan Eckert, Humlebæk, hvis farfar var nabo til »Lille Hest«: »I mellemtiden gik vi på toiletet hos min farfar og farmor, som boede i nr. 53. Hønsene lagde af og til deres æg i lokumsspanden - mums - så vi købte æg hos købmanden. Lugten i det hus er for evigt indprentet i min hukommelse«.

Når man kom ind ad døren til det rum, Krøl-Oluf boede i, var der buldermørkt. Der var ikke elektrisk lys, og rummet blev opvarmet og oplyst af en petroleums Bessovn og petroleumlamper. Huset var i sig selv isende koldt om vinteren, og derfor havde Oluf lagt grove lærredssække ud på gulvet for at isolere og holde den værste kulde væk. Sækkene havde han fået på Munkegårdsvej 21, hvor Alf Thomsens klipfiskefabrik lå. De tørrede, saltede torsk ankom til fabrikken i disse lærredssække, som blev foræret væk til højre og venstre efter brug, så inde på hans værelse var en gennemtrængende lugt af fisk og petroleum.

På Munkegårdsvej var der en dobbeltfabrik. Den ene hed Petersen & Rønning, og der blev der fremstillet så forskellige ting som marmelade og suppeterninger (en slags Maggi-terninger). I den anden halvdel lå der et firma, der hed Aistrup & Co A/S. De havde specialiseret sig i dybtryk af metalfolie (sølvpapir) som blev printet til forskellige formål i mange farver. Trykfarven var giftig som bare den, og der var heller ikke mange arbejdere, der blev overvældende gamle. Aistrup kasserede en mas-

»Femstjernen«,
Nyrup Købmandshandel.

se fejltryk og smed det ud bag ved fabriken, og her hentede Krøl-Oluf dekorationen til sit »hjem«, der var draperet med rugbrødspapir fra Schulstad fra øverst til nederst. I loftet var der guldpapir. Fattigt ja, men festligt.

Hundene var nogle gevaldig store gulbrune dyr på størrelse med Gran Danois. Den hund, Jan Eckert kendte, hed i øvrigt Lassøn, som kunne være en omskrivning af Larsen, Lars' søn osv. Jan fortsætter. »Oluf gik for det meste i skoven om dagen, hvor han havde etableret en slags haver, hvor han hentede materiale til dekorationer, som han fremstillede og solgte. Til hvem ved jeg egentlig ikke. Men på hans Long John var der plads, både til dekorationer, Lassøn, og til og med en kattekilling ind imellem. Engang havde han fået en minitrillebør, som glitrede af sølvdekoration, og som var beregnet til juledekorationer. Den brugte han til at køre kattekillingen små ture i. Trillebøren var næppe mere end 30 cm lang, så Oluf lå på knæ, når han trillede kattekillingen.

Ellers ved jeg ikke rigtigt, hvad han foretog sig, ud over at slukke tørsten. Men man så

ham jævnlige overalt i området enten på sin Long John eller siddende på jorden, præcis som på det billede min mor har taget i 1958 (gengivet side 3). Når politiet tid efter anden hentede Oluf, medbragte han altid hunden, og det var ham der talte hunden til ro, sådan at den ikke gik på overbetjenten, som for øvrigt hed Martinus Mortensen og var fra Hornbæk. Så drog de af sted alle tre, fire stykker Oluf, Lassøn og en eller to politibetjente, hvorpå Oluf vendte tilbage en eller et par dage senere.«

Oluf Jørgensen, hed han

I folketællingen pr. 26. september 1960 under Nyrup Overdrev står en Oluf Jørgensen anført. Han angives som født den 31. december 1901 og var logerende hos husmand, skovarbejder Jens Marinus Nielsen, og står opført som handelsmand. Ægteskabelig stilling er ikke anført. I vejviseren for 1961/62 står han opført som boende hos værkfører Folmer Hansen, Nyrup Overdrev.

Det var noget af et gennembrud at finde hans fulde navn, Oluf Jørgensen, for det

har været ukendt for de fleste. I værftets arkiv kan man se, at Oluf Jørgensen er født 3.12.1901, hvilket ikke helt stemmer overens med ovennævnte folketælling. Stamkortet bygger på hans egne oplysninger, men det er overført fra en håndskrevet protokol, hvorfor der kan have indsnegnet sig fejl. Stamkortet oplyser endvidere at Oluf Jørgensen arbejdede i værftets støberi fra den 20. juli til den 12. august 1948, hvorefter han er holdt op efter eget ønske. Siden har han arbejdet som arbejdsmand på plads og værksted i januar og februar 1950, hvor han er holdt op på grund af - som det hedder - »forsømt arbejde«, hvilket kan dække over at han er blevet væk helt og holdent, eller at han er blevet fyret på grund af for stort fravær. Man kan også se af stamkortet, at han er født i Stavnsholt, samt at han boede i Nyrup Overdrev, da han blev ansat første gang i 1948, men på et tidspunkt er flyttet til Kongensgade 23, som ligger lige overfor Værftet i Helsingør. Her har han i hvert fald boet indtil februar 1950.

Min mor har fortalt mig, at han, i hvert fald nogle år, om vinteren boede på et herberg for hjemløse i Københavnsområdet.

Oluf Jørgensen kan muligvis have været oplært som smed i Nyrup eller Gurre. Han var meget vellidt, ikke mindst, når han var ædru, og han gik rigtigt meget op i historien omkring Gurre Slot, sagnene om Valdemar Atterdag, samt områdets historie i bred almindelighed.

Det er blevet oplyst, at Krøl Oluf blev fundet død i skovbrynet ved Nyrup Hegn til venstre for bænken, hvor der var en lille plads omgivet af buskvækster. Man måtte skyde hans to hunde for at komme hen til ham. Det viste sig dog ikke at være rigtigt. Det siges også, at man fandt ham død på en trappeopgang i Helsingør, og måtte skyde hunden. Det viste sig dog heller ikke at være rigtigt. Ifølge kirkebogen for Skt.

Olai sogn finder jeg derimod, at Krøl-Oluf er død i et skur på Tvedes Plads, Stjernegade, Helsingør den 13.5.1963. De fire høje firkantede skorstene på Tvedes Spritfabrik var for længst ophørt med at spy kulrøg over kvarteret. Bygningerne blev sidenhen delvis anvendt til lagerbygninger af mindre håndværksvirksomheder, men henlå i 45 år i malerisk forfald og tilholdssted for hjemløse og sprittere, indtil ejendommen blev solgt og jævnet med jorden til fordel for byggeriet af det nuværende supermarked, Kvickly.

Krøl-Oluf blev begravet på Helsingør Kirkegård den 17.5.1963 knap 62 år gammel. Kirkebogen meddeler også, at han ikke havde fast bopæl, og at han var ugift.

Ja, hans død var altså ikke helt så dramatisk, som det er blevet fortalt, men sørgelig nok - og hvad skete der i øvrigt med hans hunde?

I Helsingør dagblad den 15.5.1963 står der under dødsannoncer: »Oluf Jørgensen født den 31.12.1901 er afgang ved døden i Helsingør den 13.5.1963. Dansk Smede- og Maskinarbejderforbund, Helsingør afdelingen. Den 18.5.1963 omtales begravelsen: »I går begravedes Oluf Jørgensen fra kapellet på Helsingør Kirkegård. Ved kisten paraderede Dansk Smede- og maskinarbejder forbunds fane, og der var krans fra bl.a. Smede- og Maskinarbejdernes Fagforening«.

Jeg behandlede ham dengang på samme måde som de andre kunder i min fars købmandsforretning, og kunne godt finde på at hente en øl til ham. Jeg var ikke voksen - og skulle selv finde ud af hvordan verden så ud - så jeg kunne ikke sige noget om, hvad jeg mente han skulle med sit liv, og det kunne jeg heller ikke finde på at gøre i dag, hvis han levede, men jeg ville gerne have hørt hvad han havde oplevet og talt med ham om hvordan han så på fremtiden.

Lidt om det omstridte fodboldstadion

af Erik Trolle

Helsingør Byråd var så tidligt som i 1909 i gang med en plan, som skulle sikre byens borgere fri adgang til skov og strand.

Det var ligeledes tanken at bygge et stadion, og i planen indgik »de Adlerske Grunde« på Nordre Strandvej, ejet af det Københavnske firma D. B. Adler & Co.

Området blev købt i 1919 for 179.000 kr. og et idrætsanlæg projekteret af A.T. Jørgensen med vægt på at bevare den landskabelige skønhed og undgå opstående bygningsværker blev sat i støbeskeen.

HIF spillede på det tidspunkt på dårlige baner på Grønehaven, så der var intet at sige til at man søgte nye græsgange.

Ved forberedelserne til det nye stadion indtraf et muntert intermezzo: Omtrent midt på den projekterede opvisningsbane stod et stort prægtigt birketræ, som flertallet af byggeudvalget naturligvis ville fjerne.

Enkelte var imod, og et kvindeligt medlem bemærkede i fuldt alvor, at »spillerne vel måtte se at blive så dygtige, at de kunne spille uden om træet, når de lavest hængende grene blev afsavet.«

Det havde været en hjemmebanefordel for de ambitiøse fodboldspillere, men sådan kom det som bekendt ikke til at gå.

Den 1. juli 1923 blev det nye stadion (fotografiet herover) indviet i overværelse

af 3.000 tilskuere med taler af borgmester Peder Christensen med flere, samt en fodboldkamp, hvor HIF tabte til Frem med 3-1.

Stadion kom til at koste 25.000 kroner mere end det var budgetteret til, hvorfor HIF selv måtte skaffe 7.500 kroner, samt love at slå græsset og vedligeholde banen. Foruden opvisningsbanen rummede anlægget Som-

marivabanen, Marienborgbanen og senere Taarnhøjbanen, der blev anlagt oppe bag skrænten. Anlægget fik også en cindersbane til atletik, ligesom et salonskyttehus blev opført i 1936 ved Villa Franka på Blokhøjvej. På den anden side af Strandvejen blev der i 1929 anlagt tennisbaner og endelig blev den bevaringsværdige badmintonhal fuldført i 1935 (se Forening & Museum nr. 2 2015). I 1938 blev der bygget omklædningshus med overbygget tribune og denne gang måtte HIF skaffe 3.000 kroner.

Gennem årene er der sket flere forbedringer på Nordre Strandvej, om end man må erkende, at en større modernisering er en nødvendighed. Opvisningsbanen har på baggrund af sin gode beliggenhed og beskaffenhed dannet rammen om vort landsholds træning, og i øvrigt blev banen så sent som i 2009 kåret som årets bane for sin sandbund, perfekte dræn og smukke kulisse.

Det grønne område har gennem årtier levet op til sit formål som offentligt rekreativt område til glæde for byens befolkning og de mange, der færdes på Nordre Strandvej. Nu er spørgsmålet, hvad fremtiden vil bringe, men forhåbentlig får alle borgere i Helsingør en mulighed for at være medbestemmende.

Kapsejladsen Sjælland Rundt 1947 som den berettes fra »Aurora«

Af Axel V. Aspmann. Indledning v/ Helsingør Amatør Sejlklub

Baggrunden for sejladsen er nok så dyster. Allerede den 10. maj 1940 forbød den tyske besættelsesmagt al lystsejlad i farvandet øst for Sjælland. Meningen var selvfølgelig at forhindre illegal trafik til Sverige. Efter forhandling med myndighederne, lykkedes det dog at få en ordning i stand, således at de Øresundssejlere, som ønskede det, kunne fortsætte denne lystsejlad på Isefjorden.

Der er dejligt i Isefjorden, men for Øresundssejlerne følte det alligevel som at blive sat i bur. Man harmedes mere og mere over disse forhold, og en kreds af sejlere gav derfor hinanden håndslag på, at når krigen var til ende, ville man tage revance og se Sjælland udvendig fra. Man ville kort og godt sejle Sjælland Rundt. Initiativtagerne til sejladsen var daværende Købmand J.F. Madsen, formand for kapsejladsudvalget, Willy Krogh Hansen, og klubmedlemmerne, skibsbygger Knud Petersen, skibstømrer Axel Aspmann

Herover: Nordhavnen fotograferet af Sylvest Jensen den 28. marts 1950. M/S Museet for Søfart.

(forfatteren til den følgende beretning) og elektriker Viggo Nielsen. Ingen af disse pionerer er nulevende.

I løbet af vinteren 1946/47 tog ideen om »Sjælland Rundt« mere fast form. I første omgang var sejladsen kun beregnet for lokale sejlere, men rygtet gik hurtigt til Sundets øvrige klubber, og det endte med, at man gjorde sejladsen åben for alle.

Starten til den første Sjælland Rundt gik søndag den 29. Juni 1947 kl. 10.00, med Sjælland om bagbord. Der var blot 12 startende både, heraf 8 spidsgattere i varierende størrelser, 2 kuttere og 2 folkebåde. Alle fartøjer gennemførte sejladsen med spidsgatteren »Fri«, som overalt vinder (sejltid 53 timer 28 minutter).

De følgende år var deltagerantallet fortsat beskedent. Først i 1963 nåede antallet af deltagere over 100. Samme år blev der to adskilte starter, dels for R.O.R.C. både, og en halv time efter for NL både.

Herefter steg deltagerantallet hvert år, indtil rekordåret 1984, hvor der var 2074 tilmeldte både og adskillige starter.

Fra 1947-68 var vindretning og strøm afgørende for, om Sjælland blev holdt om styrbord eller bagbord, men fra 1969 og helt frem til 1994 blev Sjælland holdt om bagbord af hensyn til erhvervstrafikken på Helsingør-Helsingborg overfarten. I 1995 blev der efter 27 år igen sejlet med Sjælland om styrbord, men omsejlings-retningen afgøres nu igen på selve startdagen. Oplysninger om bådernes placering under selve sejladsen var de første år meget sporadiske. Der blev gjort observationer fra fyrterne, samt fra folk stationeret på Storstrømsbroen, Kalvehavehavn og Stigsnehavn. I 1957 fik man den geniale idé at

sende brevdUER med udvalgte både. Brevduerne blev sluppet løs på passende steder og kunne herefter bringe oplysninger om position, vindforhold og omkringliggende både hjem.

Museet har for nylig blandt andre effekter modtaget 3 maskinskrevne A4-sider med den ene af initiativtagerne til kapsejladsen, Axel V. Aspmanns beretning om turen Sjælland Rundt med båden Aurora:

Med Aurora Sjælland Rundt

»Sjælland Rundt« blev en Tur med Overraskelser og mærkelige Tilfældigheder. Begyndelsen var Klargøringen af en nyan-skaffet Baad, en tidligere Syv meter fra 1925, som jeg ikke kendte ret meget til. Fjerde Gang, der hejstes Sejl på den, var det af en 4 Mands Besætning bestaaende af A.V. Aspman, V. Aspman, K.K. Rasmussen og P. Nielsen, der således havde gjort klar til Starten den 29. Juni 1947 Kl. 10 om Formiddagen.

Før Starten var der ingen Baade i Nærheden af Mærket, så det var et helt Tilbud om at starte over Yderkant af Linien og gaa ud i den nordgaaende Strøm for at faa lidt frisk Vind.¹ Det var overdrevne Forventninger, for under Land var der nordgaaende Vande ind til Kysten og Landluft – ud over Skuffelse. Ved Nordkysten var der lidt Vind, men ikke nok til saa mange, saa der var hele Tiden Baade, der ingen Vind fik. Kort før Snekeløbet² skulde Ballonfokken,³ der havde været nede en Tid, op igen, og det gik pænt, man da den efter Snekeløbet blev taget ned igen, revnede den, så fokken⁴ gjorde ingen ulejlighed under Resten af Turen!

Udfør Røsnæs viste det sig, at den anden Baad, »Gamma« i første Løb løb fra os, naar der ikke var ret meget Luft, men til Gengæld ikke kunde følge med, naar det blæste. Ved Asnæs blev det omtrent stille. Kl. 0.38, et Tidspunkt, hvor der burde være

Fred og Ro, kom en Fiskerbaad muntert tøffende agterude, og efter at den havde holdt en Kurs, der bar bort fra os, ændrede den stille Kursen og kom imod os agterfra om Bagbord.⁵ En klar Lanterne, der blev holdt i Vejret, har nok gjort et godt Indtryk, for den kom nærmere. Og den kom saa langt frem, at vor Bagbordslanterne, der lyste som i en Teaterdirektørs Ønskedrøm, kunde ses fra dens Styrehus, men der var nok ingen til at se den, og om hvor mange Sekunder vilde Kurserne skæres? »Aurora« fik lidt Ror og gik Styrbord over,⁶ og Fiskerbaaden passerede forbi et par Meter fra Bagbords Bov.⁷ Vi hørte den tøffe rundt længe efter, fulgt af Ønsket om at den vilde rende paa et eller andet, der kunde taale det, saa Mandskabet kunde blive vækket. Kort efter blev det fuldstændig Vindstille saa der ikke var Styring paa Baaden.⁸ Mandag Morgen kom Solen op imellem Radiostationens Taarne og viste et Storebælt forladt af andre Kapsejldsdeltagere saa langt Øjet rakte. Da der hen paa Mor-

Plakaten til Sjælland Rundt 1947 lever ikke helt op til den senere tids kunstnerisk vellykkede plakater: HAS

genen kom noget, der med Velvilje kunde kaldes svage skiftende Vinde, var Kursen mod Halskov Rev, og en Tordenbygge ved Middagstid hjalp godt paa Vej videre mod Agersøsund, derigennem og forbi Kirkegrund, og snart efter Storstrømsbroen. En Spidsgatter, der kom vesterfra, blev genkendt som »Marianne«.

Storsejlets Underlig var begyndt at trække ud af Kehlen,⁹ og da der kom Tordenvejr med Byger, maatte der rulles halvanden Omgang¹⁰ for at støtte Sejlet. Noget før Storstrømsbroen morsede »Marianne«, men vi havde ingen Telegrafist ombord, saa vi gættede, der var noget galt. Stævnen ud fra Kysten og fat i Kortet.¹¹ Kortet var godt nok; det var nyt, og Kursen over mindst toenhalf Meter Vand, saa han fik lov til at more sig derovre.

Solen gik ned bag Skyer af pragtfulde røde og graablaa Farver; det var kønt, men ikke hyggeligt med Tanken paa, hvad der kunde ventes.

Broen blev passeret, og det blev mørkt, saa Mærkerne¹² først kunde ses tætved. Rasmussen kendte Farvandet ret godt, saa da Baaden i en Regnbygge tog Grunden¹³ udfor Stammenakke, var han sikker paa at det var paa Nordsiden af Løbet. Det passede. Da Styrregnen var holdt op, blev Ankeret stukket paa en Græsende lagt ud fra Hækken og halet fra Stævnen.¹⁴ Baaden flyttede sig. Een Gang til, og Baaden flød. Saa blev Ankeret lagt for godt,¹⁵ en Ankerlanterne hængt op, Sidelanterne taget ind, og Besætningen gik til Ro. Der blev varskoet »Jack« præjer os - op at se, at det var klart noget op, og i Halvmørket gled den forbi for Stagfokken¹⁶ alene. Der blev ikke megen Ro den Nat, der kom et Tordenvejr, som i Styrke svarede til Solnedgangens Farver.

Tirsdag Morgen skulde der baade kokkereres og stoppes Sejldugsstrimler langs Bomliget¹⁷ for at holde det i Bommen, og imedens gik »Øresund III« forbi, senere fulgt af »Bonit«, der bekræftede, at en Kutter, der stod paa Grund ca. en Sømil vesten for os, var »Gemma«.

Sejklar. Krydse østpaa mod vestgaaende Strøm. Ved Langø-Vrid ikke saa megen Luft, at der kunde holdes imod Strømmen;¹⁸ dog efter en Stund kom der nogen Luft igen og vi naaede Ulvsund. Her gik vi forbi »Bonit«, sejlede under Møen-Broen og gennen Bøgestrømmen og holdt saa Kurs med Stevns Klint.

Saa var det igen galt med Bomliget og der maatte tages halvanden Omgang paa Bommen. Vinden, der nu var NV, gav god Sejlad mod Dragør, men ikke helt dertil, saa kom der Vindstille og de svage omskiftende Vinde, der fulgte, kunde kun bringe os til Quartus-Grund, og der laa vi og saa »Marianne« og »Bonit« mase forbi Dragør for god frisk Nordvestenvind.

Vi søgte ind mod Vinden, og den kom ud mod os, og den var god at gaa igennem

FORENINGEN

Nr. 2 2016

nyt

C.W. Eckersberg: Udsigt fra Kronborg Vold over Flagbatteriet og Sundet. 1829. Udsnit af maleri i Statens Museum for Kunst. Inv.Nr. KMS3241.

Kontingent til Helsingør Museumsforening:

Enkelt medlemskab 2016: 200 kr. årligt	Par medlemskab 2016: 250 kr. årligt	Enkelt pensionist 2016: 150 kr. årligt	Par pensionist 2016: 200 kr. årligt	Firma medlemskab 2016: 550 kr. årligt
---	--	---	--	--

Beløbet kan indbetales på vores konto i Nordea: reg. 2255 konto nr. 190 5639 169, eller på bymuseet, hvor medlemskort, medlemsblad og den nyeste årbog kan hentes.

Vedtægter for Helsingør Museumsforening

I Navn og formål

§ 1. Foreningens navn er: Helsingør Museumsforening.

§ 2. Foreningens formål er at virke for udbredelse af kendskab til Helsingørs historie ved:

- At samle mennesker med interesse for Helsingørs historie.
- At samarbejde med Helsingør Kommunes Museer og støtte disse aktiviteter.
- At støtte udgivelsen af lokalhistoriske skrifter, herunder Helsingør Kommunes Museers årbog og foreningens medlemsblad.
- At arrangere foredrag, udflugter og andre medlemsaktiviteter af lokal eller almen historisk interesse.

II Medlemskab, regnskabsår, medlemskontingent og donationer.

§ 3. Som medlemmer kan optages enkeltpersoner, par, institutioner og firmaer.

Medlemskab ophører ved udmeldelse af foreningen, eller hvis årskontingentet ikke er indbetalt inden udgangen af regnskabsåret.

§ 4. Foreningens regnskabsår løber fra den 1. januar til den 31. december.

Det årlige medlemskontingent fastsættes på den årlige ordinære generalforsamling.

§ 5. Donationer, som ikke er tilknyttet særlige bestemmelser, placeres i en reservefond, som kan bruges til foreningens formål.

III Ledelse

§ 6. Generalforsamlingen er foreningens øverste myndighed.

Foreningens årlige ordinære generalforsamling afholdes i Helsingør Kommune inden udgangen af marts måned.

Bestyrelsen indkalder foreningens medlemmer til den ordinære generalforsamling med minimum 14 dages varsel medmindre bestyrelsen af særlige grunde træffer anden bestemmelse om tidspunktet for generalforsamlingens afholdelse.

Ekstraordinær generalforsamling indkaldes med samme varsel, når det vedtages af bestyrelsen eller kræves skriftligt af minimum 10 medlemmer med angivelse af forhold, der ønskes behandlet.

Dagsordenen for den ordinære generalforsamling skal omfatte:

1. Valg af dirigent.
2. Bestyrelsens beretning om foreningens virksomhed i det forløbne regnskabsår.
3. Forelæggelse af det reviderede års regnskab til godkendelse.
4. Forslag fra bestyrelsen.
5. Forslag fra foreningens medlemmer.
6. Valg af bestyrelsesmedlemmer.

7. Valg af to suppleanter.

8. Valg af to revisorer

9. Valg af én revisorsuppleant.

10. Fastsættelse af kontingent.

11. Vedtagelse af budget, for det følgende år.

12. Eventuelt.

Forslag til behandling på generalforsamlingen skal fremsendes skriftligt og være bestyrelsen i hænde senest den 15. februar, eller 14 dage før generalforsamlingen.

Alle generalforsamlingsbeslutninger, med undtagelse af de i § 12 og § 13 nævnte, vedtages med simpelt flertal.

Hvert medlemskab har én stemme.

§ 7. Foreningens bestyrelse består af 7 medlemmer, hvoraf Helsingør Kommunes Museers museumschef eller dennes stedfortræder er fast medlem. Øvrige medlemmer af bestyrelsen vælges af generalforsamlingen for 2 år ad gangen. Halvdelen vælges hvert år. Genvalg kan finde sted.

Generalforsamlingen vælger tillige 2 bestyrelsesuppleanter. Disse vælges for 1 år ad gangen. Den suppleant, der opnår flest stemmer, er 1. suppleant.

§ 8. Bestyrelsen vælger selv sin formand, næstformand, sekretær og kasserer.

Det konstituerende møde efter en generalforsamling indkaldes af den afgående bestyrelsesformand.

Bestyrelsen er beslutningsdygtig, når 4 af dens medlemmer er til stede, eller skriftligt til formanden har afgivet deres votum over dagsordenen for mødet. Beslutninger træffes ved simpelt flertal. I tilfælde af stemmelighed gør formandens stemme udslaget.

§ 9. Foreningens regnskaber revideres af de 2 valgte revisorer.

§ 10. Foreningen tegnes af bestyrelsesformanden og ét bestyrelsesmedlem i forening. Bestyrelsen kan give prokura.

§ 11. Bestyrelsens sekretær er ansvarlig for, at der føres referat over generalforsamlinger og bestyrelsesmøder. Referatet fra generalforsamlingen underskrives af bestyrelsen og dirigenten.

IV Vedtægtsændringer

§ 12. Vedtægtsændringer kan kun vedtages på en generalforsamling.

Forslag om vedtægtsændringer vedtages med simpelt flertal, bortset fra § 12 og § 13.

Beslutning om ændring af vedtægternes § 12 træffes på lignende måde som nævnt for foreningens ophør under § 13.

En vedtægtsændring gælder fra afslutningen af den generalforsamling, hvorpå den er vedtaget.

V Foreningens ophør

§ 13. Beslutning om foreningens ophør kan kun træffes på én til det formål indkaldt generalforsamling. Her skal mindst 3/4 af foreningens medlemmer være repræsenteret og mindst 3/4 af disse medlemmer stemme for en ophævelse.

Er den indkaldte generalforsamling ikke beslutningsdygtig, skal en ny generalforsamling indkaldes inden 6 uger med minimum 14 dages varsel. På denne generalforsamling kan beslutning om foreningens

ophævelse træffes af 3/4 af de fremmødte medlemmer uden hensyn til antallet af fremmødte medlemmer.

I tilfælde af foreningens ophør tilfalder dens aktiver Helsingør Kommunes Museer.

§ 14. Foreningens seneste bestyrelse forestår foreningens afvikling.

Vedtaget på foreningens generalforsamling den 16. marts 2016.

Nye bøger:

Erling Svane: Kongelige Monogrammer

Bogen beskriver de danske kongelige monogrammer fra Svend Estridsens tid til i dag. Det er første gang, der er skrevet om danske regenters monogrammer, og der gives en fyldig fremstilling af de kongelige monogrammer, der fx kan ses på slotte, kirkeinventar, mønter, milepæle, flag, statslige skilte og forskellige anordninger/bekendtgørelser underskrevet af kongen.

Erling Svane har tidligere udgivet i 1994 "Det danske Rigsvåben og Kongevåben" og i 2002 "I Skjoldet springer Løver – Afledninger af Kongevåbenet". Han er en flittig foredragsholder vedrørende heraldiske emner, specielt det danske kongevåben og heraldikkens historie, og mangeårigt bestyrelsesmedlem i Helsingør Museumsforening.

Torben Bill-Jessen: Borgerlige portrætter i Helsingør Domkirke

Helsingør Domkirke ejer en sand rigdom af portrætter fra 1600tallet. Skulle man få lyst til at vide noget om de ansigter der ser ned til os fra væggene i kirken, kan denne lille bog give en historie om hvert ægtepar – deres liv og betydning for byen Helsingør.

Begge bøger kan købes på Bymuseet

Generalforsamlingen samt den ekstraordinære generalforsamling blev holdt den 16. marts med følgende vigtige punkter:

Foreningens love blev moderniseret (de ses andet sted her i bladet)

Kontingentet blev reguleret fra 5 satser ned til 3 satser, men først fra årsskiftet 2017

Bestyrelsesmedlemmernes antal blev fastlagt til 7, i den forbindelse trådte Mogens Elchendorv ud af bestyrelsen, hvorfor vi retter en tak til Mogens for det arbejde han har gjort i bestyrelsen. Den øvrige bestyrelse fortsætter som hidtil. Se love og referat på foreningens hjemmeside.

Foredrag:

24. sep. kl. 14.00: Karl-Erik Frandsen

Uægte børn og deres forældre ca. 1683-1812.

29. okt. kl. 14.00: Mikael Busch

Forræderi, dobbeltliv og kold krig – to danske Stasi-agenter.

**VORE FOREDRAG FINDER STED KL. 14:00 I
SMEDENES HUS, STRANDGADE 46, HELSINGØR**

Museumstur til Halland den 27. august 2016

Mødested: Scandlines terminal oppe ved billetsalget kl. 8.15, hvor Elisabeth deler billetter ud til færgen. **Husk pas eller gyldigt EU kørekort**
I Helsingborg står Ingrid og modtager jer med bussen.

Vi kører mod nord, over Hallandsåsen til Skottorp Slot, hvor vi får en guidet tur inde i slottet.

Skottorp slot er tegnet af Necodemus Tessin d.æ. 1670.

Det var her Carl XI blev gift med Christian V's søster, Ulrika Eleonora, den 6. maj år 1680.

I 1829 blev slottet ombygget til et empireslot og betragtes i dag som et af de bedst bevarede empire, slotte i Sverige.

Næste stop er ved Skommeslöv kirke, som

er en af Hallands ældste kirker, den er romansk og de ældste dele går tilbage til 1100'tallet.

Slægten Brahe har her et gravkammer med en gravsten fra 1416. Alteropsatsen er en kopi af en altertavle fra middelalderen som blev solgt 1869, døbefonden er fra 1100'tallet, og her er også træskulpturer fra 1500'tallet.

Frokosten skal indtages på Skogaby golfklub. Efter frokosten kører vi til Knæred, hvor vi ser mindstens en freden den 20. januar 1613, mellem den danske konge Christian IV, som på den tid boede

på slottet i Halmstad, og den svenske konge Gustav II Adolf, der havde arvet Kalmarmkrigen efter sin far Karl IX.

Vi gør stop ved Flammafaldet, som er et smukt trappevandfald.

Vi ser også Bollaltebygget, der er en firlænget gård fra 1700'tallet, måske kan vi kun se den udefra, da de ikke har normal åbningstid i slutningen af august.

Så er det tid til eftermiddagskaffe, der bliver indtaget i Majenfors Solhagen Restaurant-Cafe, som serverer kaffe med

vafler og syltetøj.

Efter kaffen går turen til Växtorp kirke, der er Hallands eneste kirke i trappegavlsstilen, som er et tegn på den danske indflydelse, den ældste del af kirken er fra 1200'tallet. Indvendig er der ikke så meget at se på, men udvendig er den meget speciel, med et tårn i hele kirkens brede og med en karnap på tårnet.

Vi slutter turen ved Lungnarohøjen, som er en gravhøj fra yngre bronzealder. Da man gravede højen ud i 1926-27 var der, under en røse, en 8 meter lang stensætning i form af et skib. Det var den første skibsgravsætning i en bronzealderhøj fundet i Sverige. Desværre er højen lukket nu, og de kunne ikke love, at den var åben til den tid vi kommer,

Men vi kan se den udefra. Her vil der blive serveret øl og vand.

Efter denne begivenhedsrige dag går turen hjemad til Helsingborg hvor Ingrid og buschaufføren siger farvel, og I tage færgen hjem til Helsingør.

Mødested: Scandlines terminal oppe ved billetsalget kl. 8.15.

Pris for medlemmer: pris 450 kr. incl. færgebillet, frokost, kaffe, entre, samt øl og vand ved gravhøjen.

Før ikke medlemmer er prisen 500 kr.

Tilmelding til Elisabeth Thorsen på telefon 49217808 eller e-mail elisabeth.p4@gmail.com

Tilmeldingen er bindende.

HUSK PAS ELLER GYLDIGT EU KØREKORT

Elisabeth Thorsen og Ingrid Dora Jarnbjer

Droden for, men oppe ad Sundet blev det til Kryds.¹⁹

Der blev ikke noget med Hjemkomst tidligt paa Aftenen. Vinden blev stadig svagere, og efter Snekkersten kunde vi uden at ødelægge noget rulle ud,²⁰ skønt Liget nu kun havde fat i Bommen med en Meter ved Halsen,²¹ og lige saa lidt ved Nokken.

Onsdag Kl. 1.25 kom »Aurora« ind i Nordhavnen og fik stemplet Tid. Der skulde klares op²² Ombord og sludres i Klubhuset. Der var Tid til det, for Kapsejladsen »Sjælland Rundt« var sejlet.

Noter v/Kim Dragstrup, H.A.S.

1) Startlinje – hvor de har en idé om, at der er nordgående strøm og mere vind ude i Sundet, så der er fordel ved at starte så langt ude som muligt. Det viser sig at strømmen er inde under land, og det er også dér vinden er. Landbrise er en fralandsvind, der opstår på grund af temperatur- og trykforskelle mellem land og vand. Om natten afkøles land normalt mere end vand og det trækker vind ud mod vand, om dagen opvarmes land af solen og der opstår Søbrise, der går den modsatte vej.

2) Sejlløb gennem Sjællands Odde.

3) Må være en Spiler (forsejl der ligner en luftballon), dvs. vinden kommer ind bagfra.

4) Forsejlet.

5) Kom bagfra mod båden venstre side i sejlretningen.

6) Svinger mod højre for at undgå den nærmende båd.

7) Venstre side af stævnen.

8) Ligger stille uden styrefart.

9) Storsejlet er ved at blive trukket ud af bommen. Sejlet er fastgjort på bommen, ved at der er påsyet tovværk nederst på storsejlet, som bliver trukket gennem en hulkehl (udfræset rille) på bommen. Bommen sidder vandret bag ud fra masten.

10) Ved hårdt vejr, minsker storsejlsarealet ved at rulle det rundt om bommen.

11) Tror de er ved at gå på grund.

12) Farvandsbøjer.

13) Gik på grund.

14) Begrebet græsende ved jeg ikke hvad er, men idéen er, at de kaster anker ud mod frit vand fra bagenden af båden og så trækker den fri af grunden.

15) De ligger for anker for at overnatte.

16) Forsejlet.

17) Storsejlets nederste side, der sidder fast i bommen.

18) For lidt luft til at kunne sejle strømmen op.

19) Sejle mod vinden.

20) Den del af storsejlet der var rullet omkring bommen for at den ikke skulle ryge ud af hulkehlen.

21) Halsen er hjørnet af storsejlet mod masten, forsynet med et øje, så sejlet kan bindes fast til bommen. Nokken er i den anden ende af underliget, hvor der også er et øje, så sejlet kan bindes fast til enden af bommen.

22) Ryddes op.

Færgemanden i aktion

Denne privatejede akvarel, der er udateret og usigneret, men antagelig fra første halvdel af det 19. århundrede, viser blandt meget andet en fergebåd i aktion. Færgemanden med sin karakteristiske høje hat står i stævnen som en anden veneziansk gondolfører og lader sine folk ro to velklædte damer ud til det danske linieskib, der er ankreth op på reden. Mon det er hustru og datter, der skal aflægge skibets kaptajn en visit?

Den nye museumsgæst

af Sarah Due

Museumsverdenen står for tiden over for store omvæltninger inden for sin måde at formidle på. En tendens, som har fået betegnelsen det post-repræsentationelle, med undertitler som; oplevelsesøkonomi eller den »nye« museumsgæst, en revolutionerende tendens, der for tiden forvandler den museumsformidling, som hidtil har været almen kendt.

Tendensen er opstået grundet den samfundsmæssige, globale og kulturelle udvikling, som inden for de seneste år, godt hjulpet af teknologi og nye muligheder, har snævret verden sammen. Vi opererer dagligt på hurtigt omskiftelige enheder og overstrømmes dagligt af et utal af information. Vores forventninger til oplevelser er rykket og den »nye« museumsgæst stiller sig ikke længere tilfreds med udstillinger, hvor en genstand opstillet i en almindelig kendt glasmontre suppleres af informativ tekst. Der forventes drama, effekter - eller med andre ord sanselig stimuli på et niveau, der udstyrer os med en oplevelse; en oplevelse af at være blevet beriget med noget nyt som ikke havde været muligt andetsteds. Den »nye« museumsgæst forventer en oplevelse på et niveau, der driver det traditionelle museum ud i oplevelsesøkonomiens iscenesættelser.

Kulturhistoriske museer, store som små, må, for at følge med tiden, finde vej ind i denne udvikling. En vej som ikke blot kræver omvæltning af opsættelserne, men også bærer diskussioner omkring genstandenes position i denne udvikling. Hvor stiller de historiske genstande sig i dramatiske opsætninger, med teknologiske effekter, og hvordan formår de små lokalhistoriske museer at sætte deres præg i hele denne teknologisk sanselige udvikling. Hvad gør det at en historisk genstand pilles ud af sin vante kontekst og stilles i en scenisk opsættelse, og hvilken forskel giver det formidlingen og ikke mindst oplevelsen af den, at kunne inddrage sanselig stimuli til at underbygge eller fremhæve vigtige elementer?

Kulturhistoriske museer har til formål at sikre kulturarven, ikke mindst ved at formidle den. Vores kulturarv er vigtig, vigtig til at forstå nutiden og fremtiden gennem fortiden. Mange vil sikkert finde denne viden overflødig, men formår museerne at formidle deres praksis, vil de, som Arne Meylings ordsprog forkynder, »vække til eftertanke«. En eftertanke, som ville kunne danne grobund for refleksion og forståelse. Gennem sansestimuli vil museumsgæsten følelsesmæssigt blive draget og påtage sig museumsoplevelsen på et mere komplekst niveau end nu. Den nye museologi bærer dog den frygt med sig, at historiekonteksten forsvinder i æstetiske og arkitektoniske formidlinger, men jeg tror, at den nye tids muligheder skal tages imod med åbne arme, med det forbehold at den bruges til at fremhæve det allerede eksisterende, forstået på den måde, at bruges den kon-

struktivt til at fremhæve eller fange gæsten ved noget, der ellers ville have været forbigået, har den bragt museet en gevinst. Bruges den derimod til overdreven opsætning, hvor gæsten fanges, men historien og genstanden forsvinder væk, taber museet sit grundlag. Udstillingerne vil under ny museologi blive en formidlingsplatform af historisk viden, men i lige så høj grad af æstetiske oplevelser, og det er derfor et spændingsfelt, som stiller museumsformidlerne på fagligt udfordrende arbejde, men et arbejde der kan bringe museumsoplevelsen til fantastiske nye niveauer.

Men den »nye« formidlingsform er faktisk ikke så »ny« og anderledes for Helsingør Kommune. Arne Meyling, der i 1940'erne og frem til 1970'erne beskæftigede sig inden for lærerfaget og museologisk formidling på Espergærde Skole, startede en stor samling af historiske genstande, der med tiden blev til »Det lille museum« (fotografiet herunder). Arne Meyling brugte de historiske genstande til historieundervisningen i skolen, og arbejdede ud fra en sanselig påvirkning i sin undervisning. Hans formidling var en »hands on«-formidling og det var hans formål »at vække

til eftertanke«. Dette ved at lade eleverne sansede de historiske genstande ved fysisk at få et forhold til dem ved at bruge dem, holde dem og fornemme dem kropsligt, eller gennem rollespil at forstå kulturen og genstandenes brug i den. Hans dybere formål med denne formidlingsform var at vække elevernes interesse og forståelse for historien til selv innovativt at bruge den, på et både bevidst og ubevidst plan senere i livet.

»Det lille museum« blev i 1944 en del af Tikøb Kommune, som senere skulle blive en del af Helsingør Kommune, og hans samling blev derved en del af udstillingen på Flynderupgaard. Genstandene blev her udstillet på ny, men blev i denne »nye« formidling formidlet efter det, som for mange virker typisk for et kulturhistorisk museum, på en måde hvor det var muligt for den besøgende at se og opleve genstande udefra med nyttig informativ information omkring genstanden i form af skiltning. Det var altså nu ikke længere muligt kropsligt at sansede genstanden, hvilket ofte savnes på kulturhistoriske museer, dette grundet deres pligt til at bevare kulturen og dermed genstandene. Denne udstillingsform blev med tiden uholdbar, og den permanente udstilling blev erstattet af omskiftelige særudstillinger og formidlingsformer, hvor gæsten nu havde mulighed for en kropslig interaktion med datidens levevilkår, gennem »events« som sundtoldsmarked, kartoffelopgravning o.lign.

Den »nye« formidlingsform, som vinder ind i dag, er altså ikke et nyt fænomen her i kommunen, men trods dette er de lokale museer kun ved begyndelsen af udviklingen, og skal finde en samklang mellem historisk viden, teknologiske redskaber, scenografiske opsætninger og museums-gæstens ønsker, behov, kropslige påvirkninger og måder at indtage et rum. Men museerne har den fordel, at de ved at gøre det de er bedst til, nemlig at arbejde med fortiden, kan bruge den til at give et bud på fremtiden.

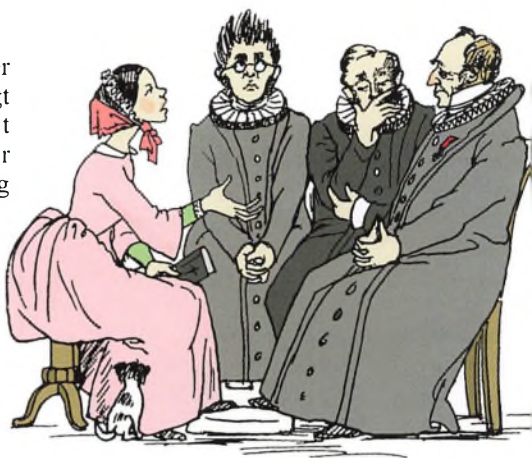

Naboskab og »ulige meninger«

af Torben Bill-Jessen

Næppe nogen anden dansk købstad er begunstiget med to så store og prægtigt udstyrede kirker som Helsingør. Det har tit undret en del mennesker, at kirkerne ligger så tæt op ad hinanden. Mange bryllups- og begravelsesgæster er i årenes løb kommet for sent til tjenesten, da de ser en af de store kirker og tænker, at det må være her. De har måske spurgt og fået at vide at det er en »gammel« kirke. Så dukker de op ved døren til en af kirkerne og får at vide det er ikke her, der er bryllup, »men prøv den kirke, der ligger lige derhenne«. Helsingør Domkirke hedder også Skt. Olai Kirke, og den nærliggende gade kaldes Sct. Olai-gade. Hvorfor den forskel i den første del af navnene? Jo, i 2001 skiftede kirken navn til Skt. i stedet for Sct., da man jo i dag skriver sankt og ikke sanct - et ord, der stammer fra det latinske sanctus og betyder hellig. Sognepræsten ved Sct. Mariæ Kirke er tillige slotspræst, da hun også fungerer ved Kronborg slotskirke. Der er masser at blive forvirret over, og forundringen bliver ikke mindre, når vi kigger på historien de to kirker imellem, men det er også her, vi skal finde forklaringerne på nutidens gader.

Vi begynder langt tilbage i middelalderen. Helsingør bys oprindelige beliggenhed er stadig en gåde. Måske lå den under de nuværende huse, måske lå den lidt mere mod syd ud mod Flynderborg, den borg som næsten totalt forsvandt i forrige århundrede ved anlæg af Flynderborgvej og Statsbaneterrænet. Skt. Olai Kirke blev

bygget som stenkirke en gang i 1200-tallet og var lige indtil 1819 byens eneste sognekirke. Kirken kan have afløst en tidligere trækirke, men der er aldrig fundet spor af en sådan.

Op gennem middelalderen voksede byen. Munkevæsnen, som før reformationen var en del af bylivet, satte også sine spor i Helsingør. Sct. Anna Kloster lå, hvor Marienlyst Slot ligger i dag; det var tilknyttet Franciskanerordenen, og de blev efter deres kapper kaldet »Gråbrødre«. Dominikanerordenen havde deres kloster ved nuværende Klostergade og Sortebrødrestræde. Strædet gik i mange år under den fejlagtige betegnelse Gråbrødrestræde, men navnet blev på museets foranledning rettet for ikke så mange år siden. Da deres kapper var sorte, kaldtes de naturligvis »Sortebrødre«. Så har vi »Hvidebrødrene«, som byggede deres kloster og kirke lidt nord for sognekirken. De tilhørte Karmeliterordenen, og deres

kirker blev indviet til Den Hellige Jomfru Maria. Så er vi straks på kendt grund med Sct. Mariæ Kirke. Disse hvidebrødre påbegyndte deres kloster og kirke i 1430, men det ufærdige kloster og kirke brændte jo så sørgeligt kun 20 år efter, hvorfor munkene måtte i gang igen. At bygge et kloster og en kirke af den størrelse tog mange år. Den var knap nok færdig, før en ny katastrofe indtraf, nemlig reformationen.

Helsingørs overgang til protestantismen varede lidt længere end i så mange byer, for man holdt stædigt fast ved det gamle. Til sidst sejrede den nye lære dog, og Sct. Olai Kirke fortsatte som luthersk sognekirke med danske prædikener. Den var for øvrigt blevet ombygget et par gange i årenes løb. Den lille kirke fra 1200-tallet kunne langtfra rumme byens befolkning. Byen var inde i en rivende udvikling som følge af den kongelige Øresundstold, som blev opkrævet her. Der blev handlet med kaptajnerne og gjort gode forretninger, hvilket bragte velstand til byen. Fra omkring år 1500 og indtil 1559 byggedes der på Sct. Olai Kirke, til den fik den størrelse, den har i dag.

Efter reformationen var klosterlivet ikke længere acceptabelt. Klostrene blev nedlagt og skulle rives ned. Gråbrødrene, sortebrødrene og de hvide brødre måtte forlade deres hjem. Karmeliterklosteret overlevede dog disse angreb som det eneste og blev hospital for »fattige, syge og saare Mennesker«. Men kirken, som stod tom, skulle rives ned. Helt tom stod den dog ikke, for omegnens bønder brugte den som rejsesald, når de kom til byen.

Øresundstoldens betydning for Helsingør kan ikke overvurderes. De mange skibe betød handel, og købmænd og håndværkere fra andre lande slog sig ned her. Ligeledes var en del af den danske hær indkvarteret på Kronborg, og den bestod for en stor del af tysktalende officerer fra blandt andet Slesvig og Holsten. Helsingørs mange tysktalende indvandrere ønskede en kirke, hvor de kunne høre

gudstjenesten på deres modersmål. Dette ønske fik de opfyldt i 1576 ved et kongeligt brev, der gav dem tilladelse til i »Vor Frue Kirke« at høre gudstjenesten på tysk. Men først skulle der muges ud. Det blev til 371 læs halm, gødning og anden urenlighed. Herefter blev der i flere hundrede år holdt gudstjeneste på tysk i Sct. Mariæ Kirke. Sct. Olai Kirke var dog stadig hovedkirken og byens borgeres kirke.

Det særprægede forhold, at Sct. Olai Kirke var sognekirke for hele byen og Sct. Mariæ Kirke for en gruppe borgere med anden etnisk baggrund, har så igennem flere hundrede år skabt problemer kirkerne og særdeles præsterne imellem. Hvornår hørte man til tysk kirke? Når man var første generations indvandrer? Hvad med anden generation? Hvad med tjenestefolkene i de tysktalende huse? Jo der var problemer nok.

Det var galt helt fra starten af, og kongen måtte i 1619 mægle mellem mester Hans Kruse fra Olai og hofpræsten Augustinus Sand (maleriet herunder) fra Mariæ. Det pålægges den tyske præst, at holde sig sin bestalling efterrettelig, og den danske sognepræst skal ikke have noget at gøre med krigsfolket på Kronborg og de fremmede håndværksfolk, som opholdt sig

midlertidigt i byen. Problemerne fortsatte dog. 1642 måtte kongen igen udstikke retningslinjer. Det tilladtes nu de tysktalende at bruge tysk præst mod at de forud »betænker og belønner« den danske præst, som om han selv fuldt ud havde forrettet tjenesten. Man må huske på, at der skulle betales for alle tjenester i kirken, det være sig dåb, bryllup og begravelser, og hvad andet en af kirkens ansatte medvirkede til. Da der ingen faste priser eksisterede, var det naturligvis en kilde til »ulige meninger«, for fik den ene mere end den anden? De tysktalende skulle oven i købet betale dobbelt så meget som de dansktalende. Sådanne stridigheder findes der mange eksempler på igennem 16- og 1700-årene. I begyndelsen af 1700-tallet begyndte danskheden at trænge mere ind i den tyske menighed. Indvandringen af fremmede handelsfolk var ikke mere så stor, og hærens befalingsmænd kom ikke længere fra det tysktalende område. Man fik lov at afholde danske gudstjenester i 1740, og dem der talte tysk, skulle fremover kun betale til den tyske præst. Altså tog man noget af lønnen væk fra den danske præst, yderligere en kilde til mere ufried. Sognepræsten i Olai, Peder Ørslef (1698-1748; maleriet herover) fremsender en hjerteskrærende klage til biskop og konge:

»Allernådigste konge! dette har jeg med tålmodighed båret..... Jeg kræver Gud til vidne på, at det både har krænket mit sind og kostet mig mange suk og tårer..... og jeg som sidder med hustru og 8 børn.....«. Klagen blev afvist og muligvis tog Ørslef sin død derover. Han døde i hvert fald fra sin store børneflokk året efter, kun 40 år gammel. I 1775 er der som så ofte før »ulige meninger«. Denne gang er det om de danske tjenestepiger hos de tyske familier. Ifølge deres tyendeforhold ved en tysk husbond, hørte de til den tyske menighed, men da de var dansktalende, ville de jo helst vies i den danske kirke. Endnu engang i 1782 forsøgte man at løse problemerne, men der blev først rigtigt skåret igennem, da Sct. Mariæ Kirke i 1819 ophørte med at være tysk kirke og blev en dansk sognekirke. Ovennævnte år 1819 døde begge kirkers præster. Herved var vejen banet for at man kunne komme til bunds i problemerne. Byen blev delt mellem kirkerne i omtrent to lige store dele: den nordøstlige del, hvor Kronborg, Øresunds Toldkammer og de fremmede købmænd havde til huse tilfaldt Sct. Mariæ Kirke, det øvrige af byen skulle høre til Sct. Olai Kirke. Da Sct. Olai Kirke ligger, hvor den nu engang ligger, kom den på denne måde til at ligge i Sct. Mariæ sogn. Ak! Endnu engang var der skabt grobund for »ulige meninger«, hvis ikke man inden for kirkerne trods alt var blevet mere besindige. De tyske prædikener fortsatte i Sct. Mariæ Kirke indtil de bortfaldt i 1851. I Kronborg Slotskirke ophørte de omkring 1864. Siden de dage er byen vokset, og næppe mange har savnet de tyske prædikener. Sct. Mariæ Kirke gennemgik en stor restaurering omkring 1906, og præsten har stadig titel af slotspræst ved Kronborg Slot. Sct. Olai Kirke blev domkirke i 1961 for Helsingør stift og fik som bekendt sin omfattende restaurering/renovering i 2000-01. I den forbindelse tog man også stilling til domkirkens navn. Skulle det som hidtil

være Sct. Olai Kirke eller det efter fleres mening mere korrekte Sct. Olai Kirke. Man valgte altså det sidste. Gaden, der går fra Fiolgade ned mod kirken, hed tidligere Brøndstræde, eftersom byens brønd lå her. I begyndelsen af forrige århundrede skiftede den navn til Sct. Olaigade, som stadig er dens officielle navn. Som domkirke har man en biskop og et kontor, der styrer det

store Helsingør Stift. Det har i dag til huse i karmelitermunkenes gamle kloster, for derom har der ikke været »ulige meninger« kirkerne imellem, om end museet en tid arbejdede for, at Karmeliterklostret, Nordeuropas bedst bevarede, skulle fungere som et kirke- og klostermuseum. Det blev imidlertid som bekendt Esrum Kloster, der løb med sejren desangående.

Hornbæk i sommerlandet

Blæksprutten 1915 bragte en herlig tegning af liv og glade dage i Hornbæk - fra dengang landligerne indtog det gamle fiskerleje hver sommer. Enten i egne villaer på Kystvej og

omegn eller boende til leje hos lokalbefolkningen. Mens mændene stadig passede deres arbejde i hovedstaden, nød kvinderne og børnene strandlivet og af og til et glimt af de kendte, som den danske kvindebedærer og stumfilmstjerne, Valdemar Psilander. Han døde for øvrigt ganske ung, kun 2 år senere. Hუმoren havde en anden drejning dengang, men teksten til den usignerede tegning, der også pryder forsiden, giver et herligt indblik i datidens Hornbæk om sommeren.

Hornbæk er et Strandsted, hvor en hel Del Polakker har Landsted, og af det Polen, der findes paa Jorden, er denne Del sikkert mest forloren – med rigtige polske Ægteskaber, men om der er nogen Efteraber iblandt de danske, det ved man ikke ganske, men – kanske. Naa, man skal ikke strax raabe Ve og Vok – men en Smule Flirt, det er her jo nok. Hver Morgen ta'er Mændene ind med Toget, det letter altid det hele noget – Konen gaar saa ned til Stranden, naar hun har sagt Farvel til Manden og siger muntert Goddag til en anden. Det er altid en Chance – honi soit qui mal y pense!

Naa, saa sitter man og titter og gør Visitter i hinandens Klitter; der er jo altid noget at tale om, noget at lave Skandale om, det er de alle lige gode og – gale om.

Klokken 8 er Børnene oppe, Klokken 9 er de ude at soppe, Klokken 10 skal man bade, Klokken 11 kommer derr Blade og Klokken 12 skal man til Chokolade hos Enkefru Cohn, og Klokken 1 skal man et lille Slag hen i Kroen – for at se, om der skulle være kommet no'en. Saa skal man hvile fra 2 til 3 og saa drikke The – hvorefter man smaat driver hjem,

naar Klokken er henad 5 – for at se, hvad man har til Manden til Middag, det har man skullet fra Klokken 1 af. Men der var en Løjtnant i Flyvemaskine og – vistnok Psilander, han kunde da ligne, og der har været en Masse Herrer i Vandet, og været et Liv i Dag paa Sandet og sikken Hallo i Bondegaarden, de venter Reumert og Kone i Morgen! Og saa var der Tennis i Villa Adéle, den unge Hr. Jensen har slaaet sig selv, at sige: har slaaet sin egen Record, hvor er det dog trist, han i Morgen ta'er bort.

I mens sidder Manden i Rystevogne – han sover, har slet ikke Lyst til at vaagne. Naar han kommer hjem, er hans Kone træt – men Hornbæk er nu en dejlig Plet, og naar han har faaet sin Whisky blandet, saa nyder han ogsaa at ligge paa Landet – han føler sig glad og han synger en Sang, hvor er den nu fra, lad mig tænke en Gang, jo det er jo den, han har hørt i Revyen en Aften, han maatte blive i Byen:

*Om Hornbæk Ewald Fiskerne skrev,
I Stokken af Krøyer de malet blev,
De gamle i Stokken nu males paany,
Men Stokken nu ligner en Paraply,
For Kunsten er gaaet saa vældig frem,
Og Hornbæk er nu ogsaa blevet slem,
Ja begge er slemme, det ved Vorherre –
Men trøst Jer: ad Aare de bliver nok værre.*

Helsingoranere -og andet godtfolk

Af Lars Bjørn Madsen

Mange byer har særlige betegnelser for deres borgere, noget, der vel er sket mere eller mindre tilfældigt, måske for århundreder siden. Mest naturligt har det vel været at bruge endelsen »bo« for en lokalitets beboere, f.eks. fynbo, skagbo, rønnebo eller nibebo. Eller man har brugt betegnelsen borger, først i købstæderne, hvor borgerne var dem, der havde løst borger-skab, og siden mange andre steder – i vort område f.eks. Tikøb-borger (debat i 2010: »Tikøbborgerne har bosat sig i denne by, fordi de ønsker det nære lokalsamfund«), Kvistgaard-borger (debat 2014: »Et stort cadeau til Kvistgård-borgerne, som talte deres sag godt«) og Aalsgaardborgerne (omtale i BT 2002: »...men det gør det for Ålsgårde-borgerne«).

I mange byer har man i generationer benyttet den praktiske, latiniserede endelse for beboerne, f.eks. esbjergenser, viborgenser og køgenser, og fra vort område: espergenser. Borgerne i Sorø, der i latiniseret form er blevet kaldt Sora, er soranere, og

her fornemmer vi en vis sproglighed med helsingoranere, hvilket vi naturligvis vender tilbage til.

Også i øsamfundene har de lokale ofte fået betegnelser. Bedst kendt er vel amagerkannerne (Ama'rkannerne), som er en lidt spøgefuld betegnelse, inspireret af betegnelsen amerikaner. Og så er der beboerne på Fanø, som kaldes fanniker, dem fra Lolland, der kaldes lollikker (dog også lollændere) dem fra Als, som kaldes alsinger og endelig dem fra Fejø, der kaldes fejbattinger.

Der kan gives mange andre eksempler, men lad os koncentrere os om borgerne i vor hjemlige kommune. Tikøb, Kvistgaard, Aalsgaard og Espergærde er allerede nævnt. Så er der beboerne i Snekkersten og Skotterup. I Snekkersten kaldtes beboerne snekkerstenere, men hed de skotter i Skotterup? Tja, måske har man engang kaldt dem således, for det synes da nærliggende; ikke mindst, hvis navnet Skotterup, som nogle mener, kan forklares ved, at 1500-årenes ganske mange skotske indvandrere, der

primært søgte den driftige sundtoldsby også fandt vej til det lille fiskerleje. Mere almindelig har betegnelsen skotteruppere eller skotterup-boere dog nok været. Tager vi fiskerlejerne på nordkysten, så kaldte Tikøbpræsten Rasmus Garboe i 1743 beboerne i Hornbæk for Hornbekkere, hvilket sidenhen var en almindelig brugt betegnelse. I dag er betegnelsen Hornbæk-borger den almindeligt benyttede. Når man læser ældre tiders kilder, f.eks. retsprotokoller og udskiftningssager, ser man ingen specielle indbyggerbetegnelser i fisker- og landsby-samfundene. Her nøjedes man med eksempelvis at skrive Plejelt-bønderne/-boerne eller Hellebæk-fiskerne, så vi kan næppe regne med i vor kommune at finde en mere eksotisk betegnelse end de »skotter«, der engang har slået sig ned Skotterup.

Helsingoranerne

Endelig er der jo Helsingør. Her kalder man de indfødte borgere for Helsingoranere, og den betegnelse har de nok haft i mands minde, men bestemt ikke altid. Navnet Helsingør kommer nemlig med stor sandsynlighed af et nordisk folk, man har kaldt Helsing, noget Boesen allerede i sin fine lille bog om Helsingør, der udkom i 1757, antydede. Helsingerne boede ved »halsen« på sundets smalleste sted, måske oprindelig på den anden side af sundet, i den ældre og mere betydningsfulde by, Helsingborg.

Helsingør kan således være fra begge byer, og måske endog Helsing. Så det var jo bedre, at man på et os ubekendt tidspunkt i sundtoldtidens Helsingør fandt på at betegne borgerne helsingoranere. Boesen nævner ikke denne betegnelse, og i de forskellige kongelige breve til indbyggerne i Helsingør i 1400- og 1500-årene finder man den heller ikke, idet man stort set konsekvent bruger den mere kønsløse betegnelse »borgere«. I en brev vedrørende forholdet mellem Helsingør og Helsing-

borg dateret 5. maj 1541, nævnes således »... at Helsingborg borgere drage offuer til thenom och kiöbe og handle i deris bye, och i rette lagde forne Helsingöer borgere theris bys preuilegier«.

Museets volontør, Torben Bill-Jessen, der har gnavet sig gennem utallige breve og andre arkivalier fra 1500-1600-årene, erindrer ikke at have set betegnelsen helsingoraner i det undersøgte materiale, så måske skal man holde sig til »Ordbog over det danske Sprog«, der bruger et citat fra tidskriftet Corsaren fra 1842: »brave fortræffelige Mand, elskværdige Helsingoraner«. I hvert fald, indtil vi i museets lokalhistoriske arkiv finder en meget tidligere »helsingoraner«.

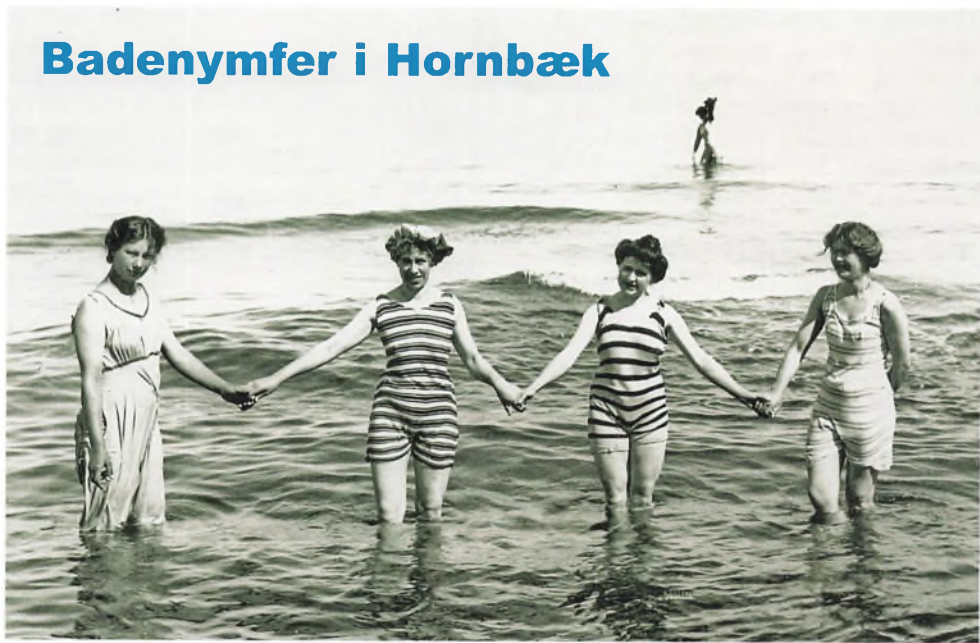
Betegnelsen må være afledt af byens latinske navn Helsingoram, der findes i flere variationer afhængig af skriverens sprogkyndighed eller den grammatisk form. I Helsingørs ældste segl lyder randskriften: Sigillum Civium Helsingorensium (den helsingørske bys segl). En i 1861-66 publiceret samling af ældre breve fra Helsingør kaldes Diplomatarium Helsingoranum (Helsingørs samling af ældre historiske aktstykker) og nærmere kan vi næppe komme.

Lidt interessant er det iøvrigt, at helsingoranere synes at være dem, der er født i Helsingør – de ældre vil endog sige, at fødestedet skal være Antoniehus - og denne hjemstavnsopfattelse gælder måske mange andre steder, hvilket jeg dog endnu ikke har undersøgt. Mon ikke en fejbatting også skal være en indfødt, mens en tilflytter til æbleøen må lade sig nøje med betegnelsen fejboer? Da der ikke længere er en fødeklinik eller et sygehus i Helsingør, vil der i dag kun dukke en ægte helsingoraner op i tilfælde af en hastefremkaldt hjemmefødsel, så mon ikke enhver Helsingør-borger i dag med sindsro og god samvittighed kan kalde sig helsingoraner?

Returadresse: Helsingør Museumsforening
v/Torben Bill-Jessen, Aarhusvej 69 b, 3000 Helsingør

Badenymfer i Hornbæk

*Et passende fotografi som supplement til forsidebilledet, må være dette, optaget i Hornbæk omkring 1915. Bade-
dragterne var tækkelige dengang, men det uldne stof gjorde dem angivelig besværlige, når de blev våde og tunge.
Fotografi i det Kongelige Bibliotek.*